

Kommunesammenslåing i 1964

Da Gjøvik og Vardal ble slått sammen kom endelig områdene på Tongjordet og Kallerud under samme kommuneadministrasjon. Sett i ettertid var dette helt nødvendig for sikre albuerom for ekspansive virksomheter som byen allerede i mange år har nytt godt av. Men det har ikke uten videre vært gitt at utviklingen skulle bli slik den har blitt på dette området.

Før industrialiseringen av nedre deler av Hunnselva var områdene ved kirken det naturlige sentrum i hovedsognet. Skolen fra 1812 rett nedenfor kirken, landhandelen med meieridrift fra 1872 midt i bildet, Haug med landbruksskole fra 1856 til 1895 i bakgrunnen. Da industrien kom til Gjøvik og Hunndalen ble dette gamle senteret mer og mer utvannet.

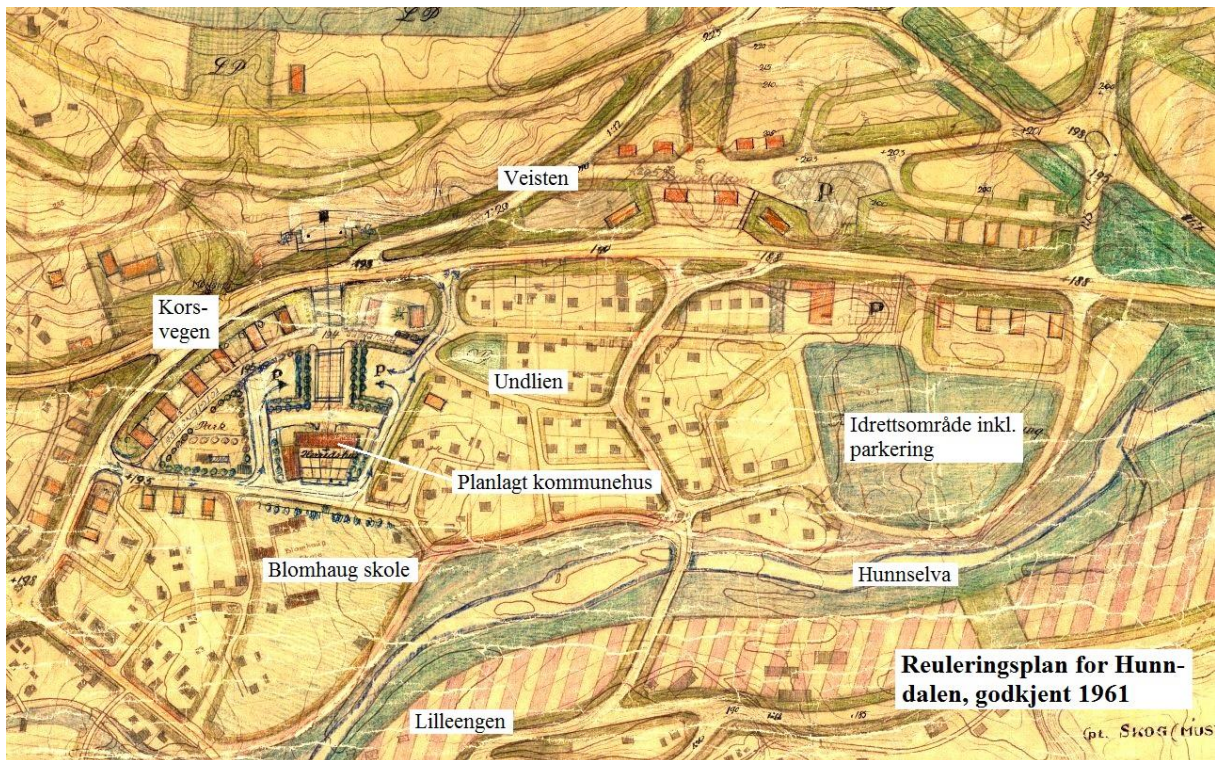
Fra gammelt var Haug kirke (senere omdøpt til Vardal kirke) det naturlige samlingspunktet. Alle skulle til kirken. I umiddelbar nærhet lå skolen, meieriet og landhandleriet. I tillegg var amtets landbruksskole i årene 1857-1996 lokalisert til garden Haug. Mange av gardene huset 10-20 personer og kirken var et virkelig sentrum i bygda. Med industrialiseringen kom det befolkningskonsentrasjoner ved Hunnselavas utløp og i Hunndalen. Mekanisering og rasjonalisering i

Kommunen har ikke eget administrasjonsbygg, og kontorene er spredt i forskjellige bygg i Gjøvik. De årlige utgifter ved leie av kontorer utgjør ca. kr. 30 000.

Utklipp fra innstillingen om kommunesammenslutning

jordbruket sørget for at behovet for arbeidskraft sank og antallet som bodde på bygda ble færre.

Vardølene klarte ikke å hindre at funksjonene som lå i det gamle bygdesenteret gradvis ble nedlagt og flyttet. Det som i nyere tid må ha vært et mer naturlig sentrum å satse på, var Hunndalen. Stedet hadde utmerket beliggenhet med hensyn til kommunikasjoner, stor befolkning og mange bedrifter. I 1958 utarbeidet arkitekt Sverre Pedersen i samarbeid med kommuneingeniør Ola Nordvik en reguleringsplan for Hunndalen og Kallerud. Denne ble vedtatt i 1961, men tiltakene som planen viser ble ikke gjennomført.

Reguleringsplanen av 1961 for Hunndalen hadde vært under arbeid ifra 1939. Den ble ferdig i 1961 samtidig med etablering av felleskomitéen som skulle hindre enkeltkommuner i foreta store disposjoner før sammenslutningen.

Gjøvik, den 23. mars 1960.

Harald Jansen. Alf R. Iversen. Nils Røstadvsten. Niels Ødegaard. Paul Lindokken. Sverre Hasli.
Ole Nordvik. Johan Aalstad. Nils Frydenlund. Sverre Fari. K. Skundberg. A. Lyshaugen.
A. Tandberg. Sig. Evang. H. Haug. Nils Sand.

Felleskomitéen for kommunesammenslutningen

Ambisjonen har nok vært nettopp å utvikle Hunndalen til et kommunesenter. Dette kan leses av teksten på planen: «Med uttrykket «Representasjon» i Senteret menes at der kan plasseres et bygg hvor forbikjørende vilkårlig stopper og kan gå inn og se opplysninger om Vardal, kart, økonomiske kart, store fotos av viktige steder inne i Hunndalen, litt gammel og litt ny historie, et par fine malerier, utlagt litteratur og kunst fra Vardal, om Vardal. I den ene lille bygning kafe – i den annen en stue fra Vardal, nedenfor riksvegen en større parkeringsplass man skimter tårnet av kirken. Rundt «Representasjon» er vakker skogsmark».

Planen viser et herredshus på Undlijordet omrammet av en park. Utenfor dette hadde arkitekten lagt konsentrert boligbebyggelse. Vegsystemene som vises er omfattende, og var sannsynligvis helt urealistiske da planen forelå. Men planen var allikevel ganske visjonær. For Kallerud-området er faktisk løsningen for veger mye lik det som vi har i dag. Tverrforbindelsen mellom Brusvehagen og Vestre Totenveg er der, og riksveg 4 sørover følger nåværende trasé. Naturlig nok er det ikke lagt noen veg østover, for denne ville da ha kommet inn i Gjøvik.

Arkitekt Sverre Pedersen var født i Strinda i 1882 og var en vel voksen mann da reguleringsplanen ble utarbeidet. Han var født i 1882 og tok sin utdannelse som arkitekt i Tyskland. Pedersen må ha vært sterkt preget av tyskernes behov for å smykke seg med titler. På reguleringsplanen han angitt følgende: Sverre Pedersen MNAL & HMTPI, Prof. Dr. ing. HG. Han var kjent som landets ledende på sitt fagområde i sin tid, og han hadde ansvaret for mer enn 100 byplaner.

Reguleringsplanen som han laget for Hunndalen, bærer mer preg av å være en visjon enn noe som er ment å bli virkeliggjort. På slutten av 1950-årene var tankene om sammenslåing av Gjøvik og Vardal kommet langt. Allerede i 1948 var det igangsatt utredningsarbeid i fellesregi med sikte på å avklare forskjellige spørsmål knyttet til en kommunesammenslåing. Dette arbeidet ble stilt i bero i 1952, men ideen om en større enhet ble hele tiden holdt varm.

Gjøvik fikk sin første rådmann i den dynamiske Harald Jansen i 1957. Sammen med ordfører Niels Ødegaard styrte de prosessen mot sammenslåing som etter hvert også skulle inkludere Biri og Snertingdal. Da tiden var moden, sørget de to herrene for å få etablert en felleskomité for alle kommunene høsten 1961. Her

Folketallet i de fire kommunene er i dag:

Biri	ca. 3 300
Snertingdal	» 2 600
Vardal	» 9 000
Gjøvik	» 7 800
Tilsammen	ca. 22 700

Gjøvik og Vardals folketall er på tilsammen ca. 16 800. Av denne befolkningen bor i tettbebyggelsen i og omkring Gjøvik:

I Gjøvik	ca. 7 800
I Fredheim krets	» 2 800
I Hunndalen	» 2 500
Tilsammen	ca. 13 100

	Antatt formue	Antatt inntekt	Antall skatt- ytere	Antall jord- bruk	Antall villaer
Biri	23 904 000	9 686 000	1393	235	354
Snertingdal	16 871 000	6 992 500	1140	300	200
Vardal	73 246 000	37 980 200	4430	400	1400
Gjøvik	56 149 000	40 945 844	4014	40	1200
Sammendrag	170 170 000	95 604 544	10977	975	3154

Fra innstillingen 15. mars 1960 om kommunesammenslutning. Vardal hadde en ledende stilling på alle relevante områder og kunne sannsynligvis ha bestemt over sin egen skjebne.

skulle det samarbeides slik at enkeltkommuner ikke foretok store investeringer i strid med den framtidige storkommunens interesser. Reguleringsplanen for Hunndalen ble godkjent samme høst. Hvis tiltakene innen infrastruktur og kommunale bygg skulle ha vært gjennomført, ville det vært tidenes største investering for Vardal. En av de første og viktigste beslutninger for felleskomiteén må ha vært å få stanset disse planene.

- Sammenslutningen i 1964 det viktigste som har hendt på 25 år, sier Harald Jansen:

Da Gjøvik ble ett rike

Tekst: Tore Hagebakken
Foto: Henning Gulbrandsen

I Gjøvik hadde tanken ligget i luften lenge, men snøballen begynte først å fulle da Biris ordfører, Nils Røstadstuen, i 1958 tok ideen opp i et nyttårsintervju. Seks år senere var storkommunen Gjøvik en realitet.

I 1955 skjedde den første utvidelsen av Gjøvik. En del av sørbyen, som tidligere hadde tilhørt Vardal, ble innlemmet i Gjøvik. Men tross denne utvidelsen, var kommunen for liten til at det var mulig å drive en praktisk kommunalpolitikk.

- Hvis kommunesammenslutningen ikke hadde kommet, ville jeg ikke blitt i Gjøvik mer enn et par år. Det var ikke mulig å få til noe innenfor de gamle grensene, slik jeg så på den kommunale forvaltning. Grensene gikk tvers gjennom eiendommer, forteller Harald Jansen. Selv har han en del av tomte si i gamle Vardal kommune, mens huset står på grunn tilhørende gamle Gjøvik.

- Kommunesammenslutningen skapte en helt ny situasjon, og en utvikling som ellers ikke ville ha vært mulig. De tidligere kommunegrensene sto i veien for en hensiktsmessig planlegging.

Rådmann i Gjøvik fra 1957 til 1982, Harald Jansen, er ikke i tvil om at kommunesammenslutningen, som tråd-

te i kraft fra 1. januar 1964, er det viktigste som har hendt Gjøvik-distriktet de siste 25 årene. Jansen, som 1. mai runder 75 år, sto meget sentralt i arbeidet med å samle de fire kommunene Gjøvik, Vardal, Biri og Snertingdal til ett rike.

1964 skjedde samtidig med at bykommunene kom inn i fylkeskommunen.

Foregangskommune

Med sammenslutningen ble det åpnet for en mer hensiktsmessig og rasjonell planlegging av arealene. Store oppgaver ventet. Det måtte skaffes byggegrunn for boliger, næringsliv og offentlige bygg. Kommunen trengte en faglig administrasjon på alle felter. Særlig viktig var det at man fra starten etablerte et byplankonlor og styrket kommuneingeniørens beman-

ning. I 1964 var de kommunale tomteressursene oppbrukt i både Gjøvik og Vardal. Allerede ett år senere vedtok Gjøvik kommunestyre med stort flertall retningslinjene for kommunens tomtepolitikk, en politikk som kom til å gjøre Gjøvik til en foregangskommune når det gjaldt tomteformidling. Prinsippet var å erverve mest mulig tomtegrunn og regulere og bygge ut områdene. Med den utbygging man sto overfor, måtte tomtespekulasjon unngås.

Hele søndre bydel ble først innkjøpt. Blant eiendommene var Østby Gård, Øvre Gjøvik, Ås Skog, Nordby og Mathisrud og Thomasdalen og Kallerud. I perioden 1967 - 71 kjøpte kommunen så 30 mindre eiendommer på til sammen 2.000 mål.

Også i Snertingdal og Biri ble det kjøpt opp store arealer til skoler, boliger og næringsliv, blant annet Honne, Svenesvollene og en stor del av Prestegardsskogen. Fra kommunesammenslutningen i '64 og fram til i dag har kommunen ervervet nærmere 8.000 mål.

Harald Jansen (1911-1990) var rådmann i Gjøvik i perioden 1957 til 1982. Da han ble intervjuet i forbindelse med sin 75-årsdag i 1986 uttalte han: «Hvis kommunesammenslutningen ikke hadde kommet hadde jeg ikke blitt i Gjøvik mer enn et par år».

Planene om å slå sammen de fire kommunene gikk sin gang. Den gang var det ikke snakk om at folkeavstemninger skulle avgjøre slike saker. Det var opp til kommunestyrene, og i alle de aktuelle hadde Arbeiderpartiet rent flertall. Med radarparet Ødegaard og Jansen på Gjøvik som innpiskere kom man til enighet høsten 1962, og storkommunen kunne fungere fra 1. januar 1964. En av de mest naturlige motforestillingene for landkommunene hadde vært frykt for å bli overkjørt av byen. Dette måtte bli sånn fordi «kjøttvekten» bestandig prioriterer slik flertallet bestemmer. Sett i ettertid synes det som at de tidligere landkommunene minst har fått sin proporsjonale andel av felleskaken. Dette skyldes ikke minst dyktige folkevalgte fra utkantene. En effekt som Gjøviks

representanter kanskje ikke så for seg i sin iver etter sammenslåing var at politikere fra bygdene i noen tilfelle skulle få avgjørende innflytelse på byen. Dette gjelder spesielt representanter fra Snertingdal og Biri, som gang på gang har irritert folk i Gjøvik med sin påvirkning i urbane spørsmål. I saken om Rv4 kom det også anklager om at politikere fra bygdene på en utidig måte blandet seg inn i byens affærer.

Gjøviks første formannskap etter sammenslutningen i 1964.

Foran fra venstre: Einar Finstuen, Anders Tandberg, Liv Andersen, Niels Ødegaard, Nils Røstadstuen, Harald Jansen (finansrådmann) og Einar Michaelsen (skole- og sosialrådmann)

Bak fra venstre: Alf Lyshaugen, Lage Lilleegnen, Sverre Vaule, Konrad Skundberg, Lorentz Fosheim, Hjalmar Granvin (formannspassektretær), Steinar Haugen Flermoe, Petter Lillebrænd, Trygve Berntsen, Victor Tande og Hans Hageengen

Kilder:

NTNU's arkiv i Trondhjem

Nasjonalbibliteket:

Norske aviser